

**Права та свободи людини:
соціально-гуманітарний аспект**

**PRAWO CZŁOWIEKA DO ŻYCIA W PERSPEKTYWIE TERRORYZMU
MIĘDZYNARODOWEGO**

Elżbieta ŻYWUCKA-KOZŁOWSKA,

*assoc. prof. Department of Criminal Procedure
and Executive Criminal Law,
University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland*

Krystyna SZCZECZOWICZ,

*assoc. prof., Department of Criminal Procedure
and Executive Criminal Law,
University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland*

Summary

The right to life in the perspective of international terrorism.

The most valued value by man is life, which is the subject of legal protection in all modern legal systems. Human life is a law in itself, an inalienable nature. Repeatedly emphasized in the literature on the subject and in numerous legal acts, it is a value of a special nature. In the twenty-first century, human life has become an object of attack by other people who usurp the right to kill those who do not share their views, views and aspirations. A classic phenomenon in this respect is international terrorism, which affects human life, political, social, economic and cultural systems.

Najwyżej cenioną przez człowieka wartością jest życie, będące przedmiotem ochrony prawnej we wszystkich współczesnych systemach prawa. Życie człowieka jest samo w sobie prawem, o niezbywalnym charakterze [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Po wielokroć podkreślane w literaturze przedmiotu jak i w licznych aktach prawa stanowi wartość o szczególnym charakterze. W dobie XXI wieku życie ludzkie stało się obiektem ataku innych ludzi, którzy uzurpują sobie prawo do zabijania tych, którzy nie podzielają ich racji, poglądów i dążeń. Klasycznym zjawiskiem w tym względzie jest terroryzm międzynarodowy, godzący w ludzkie życie, w systemy polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe [7; 8; 9; 10; 11]

Zagrożeniem prawa do życia w wymiarze globalnym jest terroryzm międzynarodowy rozumiany jako „stosowanie przemocy, gwałtu, okrucieństwa w celu zastraszenia kogoś» [12]. W polskim wydaniu Encyklopedii Powszechnej PWN termin ten opisują jako „[łac.], różnie umotywowane, najczęściej ideologicznie, planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, podejmowane z naruszeniem istniejącego prawa w celu wymuszenia od władz państwowych i

społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych; działania te są realizowane z całą bezwzględnością, za pomocą różnych środków (nacisk psychiczny, przemoc fizyczna, użycie broni i ładunków wybuchowych), w warunkach specjalnie nadanego im rozgłosu i celowo wytworzonego w społeczeństwie lęku» [13].

W prawie międzynarodowym terroryzm był tym terminem, który niezwykle trudno było zdefiniować. Jak pisał T. Franck «pewne cechy charakterystyczne terroryzmu przyjmujemy jako aksjomaty. Zgadza się, że terroryzm jest formą przemocy w której zaangażowane są rządy czy raczej by być w zgodzie z zasadami norymberskimi osoby które rządzą, jednostki lub grupy. Termin 'terroryzm' jest stosowany zarówno do aktów dokonanych wewnątrz jednego państwa jak i do działań międzynarodowych. Terroryzm staje się przedmiotem międzynarodowej kontroli prawnej kiedy działania wewnątrz jednego państwa przekraczają progi ustanowione przez prawo międzynarodowe zakaz ludobójstwa jest jednym z przykładów - lub kiedy działalność terrorystyczna bądź terroryści przekraczają granice narodowe albo terroryści w jednym państwie popierani są przez rządy lub osoby w innym» [14]. J. L. Michalus analizując zjawisko terroryzmu międzynarodowego podkreśla, iż tak naprawdę trudno było wypracować jednolitą, uniwersalną definicję tego terminu, a pierwsza znalazła się w Konwencji w sprawie zapobiegania i karania terroryzmu [15; 16]. Natomiast S. Wojciechowski przytacza kilka definicji terroryzmu, w tym definicję CIA, grupy TREVI, FBI czy Departamentu Sprawiedliwości USA [17]. Oczywiście można byłoby w tym miejscu przytaczać różne propozycje definicyjne, jednakże ramy niniejszej pracy nie pozwalają na to, a zważywszy na zakres przedmiotowych rozważań, o wiele istotniejszym jest odnalezienie tychże w aktach prawa międzynarodowego. B. Bolechów podaje, że „konwencje sektorowe przyjmowane od 1963 roku stanowią najważniejsze źródło prawa międzynarodowego w zakresie zwalczania terroryzmu» [18]. Wśród źródeł prawa międzynarodowego o charakterze antyterrorystycznym należą między innymi:

1. Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych, przyjęta w Tokio w 1963 roku (tzw. konwencja tokijska) [19].

2. Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, przyjęta w Hadze w 1970 roku (tzw. konwencja haska) [20].

3. Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, przyjęta w Montrealu w 1971 roku [21].

4. Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów przemocy w portach lotniczych obsługujących międzynarodowe lotnictwo cywilne, przyjęty w 1988 roku w Montrealu [22].

5. Konwencja w sprawie znakowania plastycznych materiałów wybuchowych w celu ich wykrywania przyjęta 1 marca 1991 roku w Montrealu [23];

6. Konwencja o zwalczaniu bezprawnych działań odnoszących się do międzynarodowego lotnictwa cywilnego, przyjęta w Pekinie 10 września 2010 roku¹.

¹ Do niedawna «Konwencja Pekńska stanowiła przedmiot rozważań czysto teoretycznych, bowiem akt ten nie został ratyfikowany przez wymaganą liczbę państw. Tak było do czasu, kiedy Turcja,

7. Konwencja o zapobieganiu i karaniu przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej przyjęta w Nowym Jorku w 1973 roku [25].

Nie sposób nie przywołać w tym miejscu rozważań K. Indeckiego o terroryzmie w kontekście definicji normatywnej. Autor wyraźnie podkreśla rolę i znaczenie definicji doktrynalnych oraz definicji prawnomiędzynarodowych [26]. Powołując się na literaturę przedmiotu, w tym na A.M. Schmida, podaje, że terroryzm rozumiany jest jako metoda walki, w której ofiary są instrumentalnym celem przemocy. Rozważa także uniwersalną definicję tego pojęcia, przyjmując, że „terroryzm obejmuje akty przemocy popełnione zarówno przez jednostki i grupy jednostek, a także sprawców działających „na zlecenie» państwa oraz, że terroryzm to umyślan, politycznie motywowana przemoc, podjęta przez subnarodowe grupy lub tajnych agentów przeciw niewalczącym celom» [26, s. 264] Natomiast co do definicji prawnomiędzynarodowych, wymienia Konwencję z dnia 16 listopada 1937 roku o zapobieganiu i zwalczaniu terroryzmu, w której zawarto takową. Nadto wskazuje na rezolucje OZN oraz regulacje prawne Unii Europejskiej [26, s. 273- 282].

W czerwcu 2002 roku (12 czerwca) Rada Europy przyjęła Decyzję Ramową w sprawie zwalczania terroryzmu [27]. W akcie tym scharakteryzowano czyny o charakterze terrorystycznym, które mogą wyrządzić poważne szkody państwu lub organizacji międzynarodowej, bądź które zostały popełnione w celu zastraszenia ludności, destabilizacji jak i zniszczenia podstawowych struktur państwa (także organizacji międzynarodowej). Nadto czyny te wedle tekstu preambuły omawianego aktu prawnego, godzą w życie ludzkie w jakiegokolwiek postaci. Obok takich zachowań za terrorystyczne uznano zachowania polegające na braniu zakładników, porwaniach, zajęciach statków morskich i powietrznych, czy innego środka transportu publicznego, produkcji broni, jej dostarczanie sprawcom terroryzmu, uwalnianie substancji niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi [27]. To tylko niektóre z przestępstw uznanych za terrorystyczne w świetle tej Decyzji.

Społeczność międzynarodowa przeciwstawia się zachowaniom terrorystycznym, wyrazem czego są choćby wspomniane wyżej akty prawa. Przykładem niech będzie tu Decyzja Ramowa Rady Unii Europejskiej z dnia 13 czerwca 2002 r. o zwalczaniu terroryzmu, w której zapisano, że czynami terrorystycznymi są działania polegające na: ataku na życie osoby, mogącym spowodować śmierć; ataku na nietykalność osobistą osoby, porwaniu lub wzięciu zakładnika; spowodowaniu poważnych zniszczeń w stosunku do własności rządowej lub administracji państwowej, systemu transportowego, infrastruktury z włączeniem systemu informacyjnego, platformy wiertniczej – umieszczonej na szelfie kontynentalnym, prywatnej bądź publicznej własności, co może zagrozić życiu ludzkiemu lub spowodować znaczne straty ekonomiczne; zajęciu statku powietrznego, statku bądź innego środka transportu publicznego albo transportu

jako 22 państwo ratyfikowała w/w konwencję. Z tego względu Sekretarz Generalny ICAO, Dr Fang Liu, zorganizował uroczystość upamiętniającą złożenie przez Turcję dowodu wejścia w życie Konwencji Pekinńskiej w siedzibie ICAO w dniu 14 czerwca 2018 r. Konwencja Pekinńska modernizuje i konsoliduje Konwencję o zwalczaniu bezprawnych czynów przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, podpisaną w Montrealu w dniu 23 września 1971 r. oraz protokół dodatkowy z 1988 r» [24];

towarów; produkcji, posiadaniu, nabywaniu, transporcie, dostarczaniu albo użyciu broni, materiałów wybuchowych, materiałów jądrowych, broni chemicznej, biologicznej oraz prowadzeniu badań odnośnie ostatnich; uwalnianiu niebezpiecznych substancji, powodowaniu pożarów, powodzi bądź eksplozji, których skutkiem może być zagrożenie ludzkiego życia; zakłócaniu lub przerywaniu dostaw wody, energii elektrycznej oraz innych podstawowych zasobów naturalnych, czego skutkiem może być zagrożenie ludzkiego życia; groźbie popełnienia któregokolwiek z wyżej wymienionych czynów; poważnym zastraszeniu społeczeństwa; bezprawnym zmuszeniu rządu lub organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania podjęcia jakiegokolwiek działania; poważnym destabilizowaniu lub zniszczeniu podstawowych politycznych, konstytucyjnych, ekonomicznych lub społecznych struktur kraju lub organizacji oraz działania, których popełnienie wyrządzić może poważną szkodę krajowi lub organizacji międzynarodowej [28].

Ograniczone ramy opracowania uniemożliwiają prezentację wszystkich elementów, jakie składają się na ochronę życia człowieka w dobie globalnych zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Ostatnie wydarzenia na polsko-białoruskiej granicy państwowej są przykładem przemocy wobec państwa i wobec człowieka. Z jednej strony reżim totalitarny (Białoruś) wspierany przez inne państwo (Federacja Rosyjska) wykorzystujący człowieka do własnych celów (migranci z państw, w których dominującą religią jest islam). Po drugiej stronie granicy państwo (Rzeczpospolita Polska), broniąca własnego terytorium oraz bezpieczeństwa nie tylko własnego kraju, ale także bezpieczeństwa członków mieszkańców Unii Europejskiej. Straż Graniczna RP poinformowała: „Od czerwca 2021 roku reżim Białorusi prowadzi wobec Unii Europejskiej działania o charakterze wojny hybrydowej. Nielegalna migracja wspierana przez białoruskie służby ma doprowadzić do destabilizacji sytuacji politycznej i zagrozić bezpieczeństwu Polski i Unii Europejskiej. Masowe próby łamania integralności terytorialnej oraz prowokacje służb białoruskich służą pogłębieniu kryzysu migracyjnego wykreowanego przez reżim białoruski. Wykorzystanie w tym celu dramatycznej sytuacji osób zamieszkujących m.in. region Bliskiego Wschodu stanowi element okrutnej i cynicznej gry politycznej białoruskiego dyktatora. Organizowane przez reżim Białorusi transporty ludzi z tych obszarów nieustannie napływają do Mińska, skąd przewożone są na granicę Polski i Unii Europejskiej» [29].

Z przytoczonej informacji wynika wprost, że życie człowieka nie ma żadnej wartości dla tych, którzy przemocą usiłują zrealizować swoje plany. Nie bez przyczyny w tej sytuacji reżim białoruski nazywa się totalitarnym. Sposób działania, w tym ten polegający na wykorzystaniu innych ludzi dla własnego celu, ma charakter zachowania terrorystycznego. Tak właśnie zachowują się członkowie organizacji tego formatu z tak zwanego państwa islamskiego, Boko Haram i innych. Zabijanie ludzi jest sposobem osiągnięcia tego, do czego się dąży. Dążenia zaś tych grup są oparte nie tyle na groźbie, co sile, zastraszeniu i przemocy wobec innych, a skrajną postacią wymienionej, jest zabijanie.

Życie jest bezcenne, wymaga ochrony nie tylko fizycznej, ale prawnej, czemu wyraz dają liczne akty prawa międzynarodowego i regulacji w poszczególnych państwach. Społeczność międzynarodowa stara się, by prawo to było respektowane przez wszystkie państwa świata. Pamiętać wszakże należy, że są i

takie samozwańcze państwa (choćby państwo islamskie), które nie wpisują się w konwencje państwa w rozumieniu prawa międzynarodowego, a zatem nie mogące i wyraźnie nie godzące się na takie rozwiązania prawne. Nie są to podmioty prawa międzynarodowego. Trzeba też wyraźnie podkreślić, że członkowie takich organizacji dążą do fizycznej eliminacji tych, którzy się im przeciwstawiają, bądź stają przypadkowo na ich drodze.

References:

1. Zob. Hołda, J., Hołda, Z., Ostrowska, D., Rybczyńska, J. A. Prawa człowieka. Zarys wykładu. Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
2. Brzozowski, W., Krzywoń, A., Wiącek, M. Prawa człowieka. Wolters Kluwer, Warszawa 2018
3. Krapiec, M. A. Prawa człowieka i ich zagrożenia. Człowiek w kulturze, 1994 nr 3
4. Freeman, M. Human rights. John Wiley & Sons 2017; Hopgood, S. The endtimes of human rights. Cornell University Press 2013
5. Бисага, Ю. М., Палінчак, М. М., Белов, Д. М., Данканич, М. М. Права людини. Ужгород 2003
6. Козюбра, М. Права людини і верховенство права. Право України, 2010, no (2)
7. Zob. Gryz, J. Teryoryzm międzynarodowy jako zjawisko społeczne w początkach XXI wieku. Zeszyty Naukowe AON 2016, nr 1 (102).
8. Kowalski, M. Prawo do samoobrony jako środek zwalczania terroryzmu międzynarodowego. Difin, Warszawa 2013
9. Kocoń, S. Państwo Islamskie” jako nowa forma terroryzmu międzynarodowego. Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje, 2018, nr 31
10. Bergesen, A. J., Lizardo, O. International terrorism and the world-system. Sociological Theory 2004, no 22(1)
11. Neumayer, E., Plümper, T. International terrorism and the clash of civilizations. British journal of political science, 2009, no 39(4)
12. Witkowski P. , Pojęcie terroryzmu. Cele i metody działań terrorystycznych, (w:) Ochrona osób i mienia. Vademecum, Lublin 2000, s. 137.
13. Terroryzm // URL: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/terroryzm;3986796.html> [dostępne 26.11.2021]
14. T. Franck: Porfiry's Proposition (w:) International law at a time of perplexity; Essays in honour of Shabtaj Rosenne, red. Yoran Dinstein, Martinus Nijhoff Publishers, 1989, s. 157.
15. J.M. Michalus, Definicja terroryzmu międzynarodowego (w:) RUCH PRAWNICZY, EKONOMICZNY I SOCJOLOGICZNY Rok LV zeszyt 4 1993, s. 67;.
16. Convention for the prevention and punishment of terrorism, w: League of Nations, Proceedings of the International Conference on the Repression of Terrorism, 1937 C.94.M.47.1938.V
17. S. Wojciechowski, Terroryzm. Analiza pojęcia (w:) Przegląd Bezpieczeństwa 2009, nr 1, s. 54- 60 ; I. Resztak, Zjawisko Terroryzmu (w:) Prokuratura i Prawo 2012, nr 7- 8, s.57
18. B. Bolechów, Terroryzm (w:) A. Florczak, A Listowska (red.) Organizacje międzynarodowe w działaniu, OTO, wydanie I, Wrocław 2014, s. 54
19. Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych, sporządzona w Tokio dnia 14 września 1963 r. (Dz.U. 1971 nr 15 poz. 147)
20. Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, sporządzona w Hadze dnia 16 grudnia 1970 r.(Dz.U. 1972, Nr 25, poz. 181)
21. Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, przyjęta w Montrealu w 1971 roku (Dz.U. 1976, Nr 8, poz. 37)
22. Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów przemocy w portach lotniczych obsługujących międzynarodowe lotnictwo cywilne uzupełniający Konwencję o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego podpisaną w Montrealu dnia 23 września 1971 r., sporządzony w Montrealu dnia 24 lutego 1988 r.(Dz.U. 2006, Nr 48, poz. 348)
23. Konwencja w sprawie znakowania plastycznych materiałów wybuchowych w celu ich wykrywania przyjęta 1 marca 1991 roku w Montrealu (Dz.U.2007, Nr 135, poz. 948)

24. M. E. Treder, Prawnokarne aspekty terroryzmu lotniczego; niepublikowana dysertacja doktorska; promotor dr hab.E. Żywucka – Kozłowska WPiA UWM, Olsztyn 2019

25. Konwencja o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom, sporządzona w Nowym Jorku dnia 14 grudnia 1973 r.(Dz.U. 1983, Nr 37, poz. 168)

26. K. Indeck, W sprawie definicji normatywnej terroryzmu (w:) Przystępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym , red. E.W. Pływaczewski; Zakamycze, Kraków 2005, s. 262- 295

27. Decyzja Ramowa z dnia 12 czerwca 2002 roku w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/Wymiar Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych)

28. Decyzja Ramowa Rady Unii Europejskiej z dnia 13.06.2002 r. art. 1 (2002/475/JHA). Zob. także: J. Dworzecki, Terroryzm jako zagrożenie współczesnego świata (w:) Zeszyt Naukowy 2011, nr 5;

29. <https://www.gov.pl/web/granica/wazne-informacje> [dostępne 27.11.2021]